Bartosz Chrząszcz
(Uniwersytet Wrocławski)

ORCID: 0000-0001-8344-0420

Paweł Szklarczyk
(Uniwersytet Wrocławski)

ORCID: 0000-0002-5305-2053

Sprawozdanie z V Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Orient Daleki i Bliski" (Wrocław, 10 grudnia 2021 r.)

Report from the 5th National Scientific Conference "Orient Far and Near" (Wrocław, 10th December 2021)

Słowa kluczowe: sprawozdanie, konferencja, „Orient Daleki i Bliski", Wrocław.

Keywords: report, conference, "Orient Far and Near", Wrocław.

W dniu 10 grudnia 2021 r. odbyła się V Ogólnopolska Konferencja Naukowa „Orient Daleki i Bliski". Konferencja została zorganizowana przez Katedrę Doktryn Politycznych i Prawnych Uniwersytetu Wrocławskiego, działającą przy Katedrze Pracownię Badań Praw Orientalnych oraz Koło Naukowe Doktryn Politycznych i Prawnych UWr im. Niccolò Machiavellego.

O godzinie 10:00 konferencję otworzył, w imieniu kierownika Katedry Doktryn Politycznych i Prawnych prof. dra hab. Mirosława Sadowskiego, mgr Paweł Szklarczyk (Uniwersytet Wrocławski, Pracownia Badań Praw Orientalnych). W krótkim przemówieniu, w imieniu organizatorów, powitał zgromadzonych gości oraz życzył wszystkim owocnych obrad. W kilku zwięzłych słowach opowiedział o tym, jak zrodził się pomysł na organizację pierwszej konferencji „Orient Daleki i Bliski", a także przedstawił i uzasadnił tezę, iż konferencja „Orient Daleki i Bliski" jest konferencją cykliczną i stanowi już część tradycji Katedry (odbywa się bowiem co roku już od pięciu lat, a zainteresowanie nią nie maleje; brak jest też oznak, aby formuła przedmiotowej konferencji się wyczerpała).

Konferencja była prowadzona za pośrednictwem platformy MS Teams (zdalnie), w dwóch modułach symultanicznie (odpowiednio Bliski Wschód oraz Daleki Wschód). Każdy z modułów został podzielony na dwa panele (poranny i popołudniowy), przedzielone przerwą. W konferencji wzięło udział i wygłosiło wystąpienia 17 prelegentów z sześciu polskich ośrodków akademickich (Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Jagielloński, Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytet Śląski w Katowicach, Uniwersytet Opolski,

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie). Każdy z prelegentów miał 30 minut na wygłoszenie wystąpienia. Oprócz prelegentów udział wzięli także uczestnicy bierni.

Moduł I — Bliski Wschód

Pierwszy panel w module bliskowschodnim prowadził mgr Marek Popielarski z Uniwersytetu Wrocławskiego. Doktorant przedstawił porządek wystąpień, po czym przekazał głos pierwszej prelegentce – mgr Marzenie Mruk z Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, która wygłosiła referat pt. „Problem uchodźstwa na Bliskim Wschodzie. Status prawny i społeczny uchodźców afgańskich w Islamskiej Republice Iranu". W przygotowanym wystąpieniu, prelegentka scharakteryzowała skalę zjawiska uchodźstwa w Islamskiej Republice Iranu, uwzględniając specyfikę ruchów migracyjnych Afgańczyków. Omówiony został również kontekst historyczny i kulturowy badanego zagadnienia.

Drugim prelegentem I panelu w module bliskowschodnim był mgr Bartosz Chrząszcz z Uniwersytetu Wrocławskiego. W swoim wystąpieniu „Czy prawo islamu uzasadnia akty terroryzmu? Rozważania na kanwie zamachu na redakcję Charlie Hebdo" wnikliwie zrekonstruował tło historyczne zamachów na redakcję francuskiego tygodnika satyrycznego „Charlie Hebdo" oraz podjął próbę ustalenia, czy zasadnym jest twierdzenie, że ataki te inspirowane były prawem islamu. Prelegent, powołując się na stanowiska zasłużonych badaczy w zakresie Bliskiego Wschodu, skonstatował, że można doszukiwać się w postępowaniu islamskich ekstremistów inspiracji prawem szariatu, jednakże należy wystrzegać się w tym względzie założeń generalizujących analizowane zjawisko, które byłyby błędne z metodologicznego punktu widzenia.

W dalszej kolejności uczestnicy konferencji mieli możliwość wysłuchania wystąpienia Mateusza Turczyniaka z Uniwersytetu Wrocławskiego pt. „Spojrzenie Muammara Kaddafiego na kwestie społeczne na podstawie „Zielonej książki" jego autorstwa". Prelegent skoncentrował się na podejściu Kaddafiego do kwestii społecznych, które wyrastało z religii islamskiej, jak również z socjalizmu. Motywem przewodnim wystąpienia było ukazanie doktrynalnego spektrum założeń libijskiego dyktatora, które zawarł on w „Zielonej książce".

Czwartym prelegentem w omawianym panelu był Bartosz Wyspiański z Uniwersytetu Wrocławskiego, który wygłosił referat pt. „Czy można mówić, że islam jest totalitarny?". Prelegent w interesujący sposób przedstawił aktualny, a przede wszystkim pobudzający liczne dyskusje, w tym również akademickie, problem badawczy, uwzględniając charakterystykę ustrojów totalitarnych i warunki, jakie muszą zostać spełnione, aby z takim ustrojem mieć do czynienia. Pozwoliło to na wyszczególnienie podobieństw oraz różnic pomiędzy systemami totalitarnymi a islamem. Prelegent doszedł tym samym do podobnych wniosków, które

profesor Mirosław Sadowski zawarł w swoim artykule "Czy islam ma charakter totalitarny?" opublikowanym w czasopiśmie naukowym „Studia nad Autorytaryzmem i Totalitaryzmem” 2017, t. 39 nr 2. Wystąpienie zostało zakończone podsumowaniem, w którym stwierdzono, że mimo istnienia pewnych podobieństw pomiędzy islamem a systemami totalitarnymi, do islamu bardziej pasuje określenie „totalna teokracja”.

Ostatnim prelegentem omawianego panelu był Piotr Owsiak z Uniwersytetu Jagiellońskiego, który przybliżył problematykę idei monarchicznych w państwach arabskich, wygłaszając referat pt. „Idee monarchiczne w krajach arabskich — perspektywa historyczna i współczesna”. Prelegent starannie przygotował swoje wystąpienie. W początkowej jego części omówił czym jest idea monarchiczna, przedstawił systemy monarchiczne na Półwyspie Arabskim i ich wpływ na doktryny polityczne przeważające w tamtej części świata. Następnie scharakteryzował specyfikę monarchizmu na przykładzie Jordanii, Omanu i Kataru, po czym przeszedł do podsumowania obejmującego wielopłaszczyznowe ujęcie referowanego zagadnienia.

Po zakończeniu ostatniego wystąpienia w pierwszym panelu modułu bliskowschodniego, moderator — mgr Marek Popielarski zainicjował dyskusję. Prelegenci podkreślali w niej potrzebę badań nad islamem, jego systemem prawnym, doktrynami oraz formami władzy występującymi na Bliskim Wschodzie, zwracając uwagę na to, że problematyka ta nie doczekała się jeszcze w Polsce kompleksowego omówienia. Moderator podziękował prelegentom za wygłoszenie referatów, po czym zakończył dyskusję i zaprosił do uczestnictwa w panelu II.

Po przerwie, zgodnie z harmonogramem konferencji, rozpoczął się II panel modułu bliskowschodniego moderowany przez mgra Kamila Gawła z Akademii Pomorskiej w Słupsku. Pierwszym prelegentem tego panelu był mgr Marek Popielarski z Uniwersytetu Wrocławskiego, który wygłosił referat pt. „Platońskie inspiracje Islamskiej Republiki Iranu”. Zasadniczym celem wystąpienia było wnikliwe zrekonstruowanie znacznego w ocenie autora wpływu Platona na myśl islamską. Prelegent odwołał się do Al-Farabiego, po czym odniósł się do intelektualnej bazy rządów Chomeiniego, konstatując, że Ustrój Islamskiej Republiki Iranu nie jest próbą dosłownego przeniesienia projektów politycznych formułowanych przez Platona na współczesne warunki, lecz dosyć luźnym zapożyczeniem pewnych koncepcji, które następnie przyjęły się w filozofii islamu. Są one jednak kluczowe dla funkcjonowania współczesnej Islamskiej Republiki Iranu i odpowiadają apelowi Platona, by przyszli prawodawcy czerpali z jego dzieła niekoniecznie wszystko, lecz to, co uznają za przydatne dla swojej polis.

Kolejnym prelegentem był Jan Chmielecki z Uniwersytetu Wrocławskiego, który wygłosił referat pt. „Prorok Izajasz w myśli Erica Voegelina". Zwracając uwagę, że Voegelin wyróżnia trzy fazy w myśli prorockiej: instytucjonalną, metastatyczną i egzystencjalną, skonstatował, że Izajasz jest prekursorem nurtu metastatycznego, który charakteryzuje się dążeniem do przekształcenia natury świata w taki sposób, ażeby przypominał on „Królestwo Boże na ziemi". Ten rodzaj myślenia, zdaniem Voegelina, miał oddziaływać w ciągu wieków na tak wpływowych myślicieli jak św. Jan Ewangelista, Joachim z Fiore czy Karol Marks, natomiast postawa metastatyczna stała się charakterystyczna dla gnostycyzmu.

Ostatnim prelegentem w II panelu modułu bliskowschodniego był Dawid Szulc z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. W wystąpieniu pt. „Wpływ zamachu stanu z 1980 r. na praktykę konstytucyjną Republiki Tureckiej", skoncentrował się przede wszystkim na wybranych aspektach sporów legislacyjnych między Republikańską Partią Ludową oraz Partią Sprawiedliwości, a także wpływem ustroju państwa określonego przepisami konstytucji z 1961 r. i problemu bikameralizmu tureckiego na niepewność prawa i brak stabilizacji społeczno-politycznej. Omówione zostały również zmiany zaproponowane w nowej konstytucji z 1982 r., która to jest współcześnie obowiązującą ustawą zasadniczą w Republice Turcji. Autor odniósł się również do myśli Mustafy Kemala Atatürka, podejmując próbę określenia jej wpływu na dowódców wojskowych odpowiedzialnych za przeprowadzenie zamachu stanu.

Po zakończeniu ostatniego z zaplanowanych w tym module odczytów, odbyła się krótka dyskusja, w której prelegenci zapytani o najistotniejsze kwestie swoich wystąpień, powtórnie pochwalili się gruntownym przygotowaniem merytorycznym oraz nieprzeciętną erudycją. Po dyskusji, moderator zaprosił uczestników do dołączenia do modułu dalekowschodniego, gdzie mgr Paweł Szklarczyk podsumował i zamknął konferencję, dziękując uczestnikom za podzielenie się wynikami swoich badań naukowych nad szeroko pojętą problematyką Orientu.

Moduł II — Daleki Wschód

Pierwszy panel był moderowany przez mgra Andrzeja Demiańczuka, doktoranta Katedry Doktryn Politycznych i Prawnych UWr. Obrady w ramach tegoż panelu (mimo drobnych trudności technicznych, które na szczęście zostały szybko przezwyciężone) rozpoczęły się niezwłocznie po otwarciu konferencji.

Pierwsze wystąpienie w module należało do dra Stanisława Niewińskiego z Uniwersytetu Opolskiego, który wygłosił referat pt. „Wpływ Wojny Imjin (1592-1598) na kształt ładu międzynarodowego w Azji Wschodniej". W przedmiotowym wystąpieniu

poruszył m.in. kwestie związane z tzw. (chińskim) systemem trybutarnym, stosunkami dyplomatycznymi pomiędzy Japonią, Koreą a Cesarstwem Chińskim oraz sytuacją polityczną, społeczną i ekonomiczną we wzmiankowanych państwach. Wskazał także, zgodnie z tytułem wystąpienia na zmiany w sytuacji międzynarodowej wynikłe wskutek przedmiotowej wojny.

W dalszej kolejności wystąpił mgr Paweł Szklarczyk. Wystąpienie dotyczyło dziejów chrześcijaństwa w Japonii oraz kwestii związanych z antychrześcijańskim prawodawstwem japońskim w okresie pomiędzy XVI a XX wiekiem. Omówione zagadnienia obejmowały kwestię synkretycznego charakteru religii i kultury w Japonii, historię chrystianizacji Japonii oraz opis niechlubnej polityki prześladowań chrześcijan w okresach Momoyama i Edo. Wspomniano także o wpływie na prawo do wyznawania religii wydarzeń takich jak ponowne otwarcie się Japonii na świat (w tym tzw. traktatów nierównoprawnych) oraz reform okresu Meiji (depenalizacja chrześcijaństwa w 1873 r. oraz kwestie związane ze swobodą wyznania unormowane w Konstytucji Meiji).

Trzeci referat w panelu wygłosił mgr Dominik Delczyk (Uniwersytet Wrocławski). Omówił on instytucję *squeeze-out* (przymusowego wykupu akcji) w japońskim prawie handlowym. Prelegent przedstawił podstawowe zagadnienia związane z przedmiotową instytucją, jej historię, przebieg prac legislacyjnych (oraz dyskusji) nad nowelą japońskiego kodeksu spółek handlowych tę instytucję wprowadzającą oraz wybrane aspekty regulacji normatywnej w prawie japońskim.

Ostatnim prelegentem w pierwszym panelu modułu dalekowschodniego był Piotr Drążyk. Jego wystąpienie dotyczyło wysoce zmitologizowanej w kulturze popularnej problematyki *seppuku*. Prelegent omówił znaczenie tegoż terminu, genezę rytuału oraz jego przebieg, a także historię instytucji i zjawiska, podkreślając, iż w okresie Edo *seppuku* stanowiło przewidzianą prawem (niehańbiącą, a wręcz, jak to ujął ekskulpującą) postać kary śmierci. Prelegent zwrócił uwagę na fakt, że *seppuku* orzeczone jako kara wiązało się z przepadkiem mienia jako „karą dodatkową", natomiast w przypadku popełnienia samobójstwa w formie *seppuku* przed orzeczeniem kary przez właściwy organ zapobiegało zastosowaniu przeciw sprawcy (a precyzyjniej przeciw jego rodzinie) przepadku całego majątku.

Niezwłocznie po zakończeniu ostatniego z wystąpień przewidzianych w analizowanym panelu, miała miejsce żywa dyskusja dotycząca zagadnień omówionych w referatach. Poruszono w niej przede wszystkim następujące zagadnienia: korzyści płynące z uczestnictwa w chińskim systemie trybutarnym, przyczyny rozpoczęcia przez Japonię pod rządami Toyotomiego Hideyoshiego wojny koreańskiej (wojny Imjin), teorię o

niepoczytalności Toyotomiego Hideyoshiego, rolę komparatystyki w japońskim systemie prawnym, wpływ prawa niemieckiego, francuskiego oraz niektórych instytucji anglosaskich na prawo japońskie, a także odniesiono się do zagadnień związanych ze skutkami przybycia Europejczyków do Japonii (wpływ Europejczyków, ich wynalazków oraz chrześcijaństwa na politykę, społeczeństwo i kulturę japońską, zwrócono także szczególną uwagę na wpływ importowanej i produkowanej w rodzimych zakładach broni palnej na strategię i taktykę walki zbrojnej). Wskazano także na fakt, że choć popularnie postrzega się *Edo jidai* jako okres stagnacji, w praktyce w okresie tym miał miejsce rozwój kulturalny, postęp w organizacji handlu i transportu, wzrost urbanizacji i wydajności uprawy roli; czynniki te okazały się kluczowe dla szybkiej modernizacji i industrializacji Japonii w okresie Edo. Odniesiono się także do wystąpienia Piotra Drążyka, przywołując wydarzenia takie jak I bitwa pod Uji (1180) czy samobójstwo Mishimy Yukio (1970).

Po przerwie obiadowej odbył się drugi panel modułu dalekowschodniego, moderowany przez mgra Pawła Szklarczyka.

Panel otworzył mgr Áron Fodor (Uniwersytet Jagielloński), którego wystąpienie o związkach frazeologicznych związanych z Orientem występujących w języku węgierskim (oraz polskim) okazało się dla słuchaczy niezwykle interesujące. Na co należy zwrócić szczególną uwagę, szereg przytoczonych i omówionych przez prelegenta przykładów jest wspólny tak dla języka węgierskiego, jak i dla polskiego. Prelegent zakończył wystąpienie wskazując na fakt, iż zrozumienie genezy związków frazeologicznych (w tym kontekstu, którego przedmiotowe wyrażenia dotyczyły) pomaga w świadomym i poprawnym posługiwaniu się językiem.

Drugi referat w tym panelu wygłosił mgr Andrzej Demiańczuk (Uniwersytet Wrocławski), który omówił zjawisko recepcji idei i pojęcia demokracji w Chinach. Choć głównym tematem wystąpienia był Ruch 4 Maja, prelegent poruszył także zagadnienie przedmiotowo i podmiotowo silnie z nim związanego Ruchu Nowej Kultury, przedstawiając zawiłe powiązania między tymi ruchami. Prelegent wspomniał także o kwestiach związanych z poglądami Sun Yat-sena, Ruchem Nowego Życia, poglądami komunistów chińskich oraz wskazał na wątpliwości terminologiczne związane z występowaniem i znaczeniem terminu „demokracja" w języku chińskim.

Kolejne wystąpienie, zatytułowane „Między zwyczajem a ustawodawstwem. Prawo karne Japonii okresu Edo", zostało wygłoszone przez Tomasza Dzyra z Uniwersytetu Jagiellońskiego. W wystąpieniu wskazano na szereg charakterystycznych dla japońskiego systemu prawnego rozwiązań i instytucji takich jak oparcie prawa na zwyczaju, zaprzeczenie

zasady powszechnej znajomości prawa, rolę tortur w procesie karnym, nierówność wobec prawa (wpływ na wysokość kary miała pozycja społeczna sprawcy oraz ofiary), rolę koncyliacji w rozwiązywaniu sporów oraz praktykę legislacyjną i praktykę stosowania prawa w okresie Edo. Niewątpliwie jednym z ciekawszych akcentów było podkreślenie braku funkcjonowania zasady powszechnej znajomości prawa. Prawo miało być stanowione dla rozstrzygających spory „urzędników-sędziów" i stanowić raczej szereg wskazówek jak rozstrzygać spory i jak nakładać kary, a nie było adresowane do poddanych, którzy mieli co do zasady kierować się zwyczajem. Tym samym, poddany powinien był wiedzieć co jest zakazane, a co dozwolone nie w oparciu o precyzyjną (syntetyczną, czy choćby kazuistyczną) typizację czynu w „ustawie karnej" (co zdaniem niektórych konfucjanistów mogłoby pozwalać na omijanie prawa), a w oparciu o moralność, tradycję i zwyczaj.

Czwarte wystąpienie również pozostawało przedmiotowo w problematyce prawa karnego. Natalia Zakrzewska (Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie) przedstawiła kwestię rozwiązań przyjętych w kodeksie karnym Korei Północnej w relacji do praw człowieka oraz ratyfikowanych przez Koreę Północną umów międzynarodowych. Z treści wygłoszonego referatu wysnuwa się niezwykle ponura wizja Korei Północnej, jako państwa totalitarnego, traktującego prawo karne jako element represji politycznej w stosunku do rzeczywistych lub domniemanych przeciwników ustroju i władzy, a nawet autorów nieprawomyślnych żartów. Zarówno treść norm w nim zawartych, jak i praktyka stosowania tegoż kodeksu wskazuje na naruszenie podstawowych zasad odpowiedzialności karnej w państwach cywilizowanych, takich jak indywidualizacja odpowiedzialności karnej, założenie, że myśl nie może stanowić czynu (*liberae sunt cogitationes nostrae*) czy zakaz tortur. Prelegentka odniosła się również do aksjologii stojącej za przedmiotowym aktem prawnym, przedkładającym dobro Koreańskiej Republiki Ludowo-Demokratycznej nad dobro obywateli.

Ostatni referat w panelu wygłosił mgr Jakub Juszczak (Uniwersytet Wrocławski). Dotyczył on historii, konstrukcji, wykorzystania bojowego i cywilnego kuszy jako broni azjatyckiej (prelegent oczywiście nie pominął kwestii związanych z pojawieniem się i wykorzystaniem kuszy w Europie).

Po wystąpieniu mgra Juszczaka odbyła się dyskusja, w której nawiązano do związków frazeologicznych omówionych przez mgra Á. Fodora, przedyskutowano kwestię relacji pomiędzy Ruchem 4 Maja a Kuomintangiem, odniesiono się również do kwestii poruszonych w wystąpieniu T. Dzyra (m.in. wskazując na konfucjańską genezę polubownego rozwiązywania sporów i sposobu regulacji czynów zabronionych oraz brak zasady

powszechnej znajomości prawa). W zakresie wystąpienia N. Zakrzewskiej zwrócono uwagę na kwestię bliskości ideologii Dżucze do religii, mimo formalnego obowiązywania zasady, iż Korea Północna jest państwem ateistycznym. Ów zwrot w dyskusji doprowadził do poruszenia kwestii (braku) swobody religijnej w Korei Północnej oraz prześladowań i represji kierowanych wobec wyznawców poszczególnych religii. W kontekście wystąpienia mgra J. Juszczaka odniesiono się do kwestii związanych z taktyką wykorzystania kusz w mieszanych formacjach kuszników i włóczników (niejako odpowiednik europejskiego *tercios*).

Zakończenie

Około godziny 17:20 mgr Paweł Szklarczyk, w krótkim wystąpieniu podsumował stan obrad, podziękował wszystkim uczestnikom Konferencji za udział, wygłoszone referaty oraz niezwykle ciekawą dyskusję, po czym w imieniu organizatorów zamknął obrady. Tym samym V Ogólnopolska Konferencja Naukowa "Orient Daleki i Bliski" zakończyła się.